

Проф. **Ханс-Йорк Гайгер** е бивш президент на службата за външно разузнаване и контраразузнаване на Германия. Преди това той е познат като първият ръководител (1990-1995) на службата за разформирване на Източно германското Министерство на Държавна сигурност, известно повече като [ЩАЗИ](#). В тези години е работил с настоящия президент на Германия Йоаким Гаук.

Изгражда службата, която за кратък срок стига до 3000 души персонал. Проф. Гайгер е с богат опит по проблемите с досиетата и тайните служби. Миналата седмица той участва в [конференция за парламентарен контрол върху специалните служби](#) в Народното събрание, организирана с подкрепата на Софийското бюро на фондация „Конрад Аденауер“. Ханс-Йорк Гайгер бе любезен да даде интервю специално за сайта [desebg.com](#).

Проф. Гайгер, какво беше наследството на ЩАЗИ, което заварихте в Източна Германия?

- През 1990 г. намерихме 204 км досиета на ЩАЗИ, които бяха сравнително съхранени, но една голяма част от тях бяха умишлено разбъркани от самата ЩАЗИ. Освен това в един бункер в централата на ЩАЗИ в Берлин открихме 10 000 чувала с унищожени досиета. Те бяха нарязани на ситни парченца.

Благодарение на една компютърна програма ние успяхме впоследствие да „излъжем“ ЩАЗИ. Чрез тази програма възстановихме нарязаната хартия и тези унищожени досиета. В тях открихме важни материали на ЩАЗИ, едни от които се отнасяха за атентата на Олимпийските игри през 1972 г. в Мюнхен

Много важно беше в този начален период след 1989 г. да бъде обяснено на германското общество какво е правила ЩАЗИ. Защото разкриването на това, което се е случило в миналото е най-добрият начин за прекъсване на властта на тоталитарните режими. Затова много държави всеки гражданин в Германия да има право на достъп до собственото си досие. Така вече ЩАЗИ не можеше да дърпа тайно конците и още веднъж да използва своята власт чрез досиетата срещу отделни личности.

Една от рецептите за справяне с наследството на тоталитарното минало е да се проведе лустрация на сътрудниците на ЩАЗИ. В България не беше направена такава лустрация. Какво мислите по този въпрос?

- Мисля, че решението за Германия беше правилно за страната, защото не може да се очаква от гражданите да възприемат, че някой, който преди това е работил против своя народ, ще може да изпълнява важни държавни функции. Това решение, както преди и сега продължава да действа и е прието добре от обществото.

:-

Срещнахте ли съпротива от страна на ЩАЗИ за реформите и Обединението на Германия?

- ЩАЗИ до такава степен беше в шок от рухването на ГДР, че не беше в състояние да противодейства и да окаже сериозна съпротива. Ние наблюдавахме нещо много интересно. На 9 ноември 1989 г. Стената беше отворена. След това още в рамките на ГДР беше формирано ново правителство. Впоследствие установихме, че председателят на новосъздадената Социалдемократическа партия на ГДР е сътрудник на ЩАЗИ.

Председателят на една новосъздадена консервативна партия също се оказа сътрудник на ЩАЗИ. И генералният секретар на Източната християндемократическа партия излезе сътрудник на ЩАЗИ. Така че човек наистина може да остане с впечатлението, че ЩАЗИ се е опитала да продължи своето влияние, но чрез отварянето на досиетата този опит е осуетен. Тези хора бяха разкрити и загубиха своите длъжности.

Как в началото на промените политическият елит на ФРГ гледаше към наследството на ЩАЗИ?

- Отначало западногерманските политици искаха да затворят архивите на ЩАЗИ. Тогавашният министър на вътрешните работи каза, че най-добре е да се сложи една бетонна плоча върху тях и никога да не се отварят. Дори канцлерът Кол заяви, че ако зависи от него знае какво трябва да се направи с тях – най-добре е тези архиви да се изгорят. Истината е, че източногерманските дисиденти в крайна сметка наложиха отварянето на досиетата на ЩАЗИ.

Какво бихте казали на онези, които и днес продължават да твърдят, че организации като ЩАЗИ и българската Държавна сигурност са работили за сигурността на страната и обществото и отварянето на досиетата застрашава националната сигурност?

- И в Германия имаше такива гласове, но те са фалшиви. При нас отварянето на досиетата премина спокойно. Имаше хора, които твърдяха, че това ще доведе саморазправи, убийства и т.н. Такова нещо не се случи и опитът от отварянето на досиетата в Германия е положителен.

Вие участвахте в България в дискусия за контрола върху съвременните специални служби. От 2006 г. в България е в сила нов закон за досиетата, по силата на който за принадлежност към Държавна сигурност ще проверяват редица длъжностни лица. Едно от [малкото ограничения в закона](#) е забраната да не се оповестяват сътрудниците на ДС от началник отдел нагоре в Националната разузнавателна служба и служба „Военна информация”. Това са службите за външно разузнаване и военното разузнаване. Смятате ли, че бивши служители на ДС трябва да заемат ръководни постове в съвременните служби и да не бъдат огласявани пред обществото?

- В Германия имаме голямото предимство, че ФРГ можа да наложи на по-малката Източна Германия решението нито един бивш служител на ЩАЗИ да не остане на работа в тайните служби.

Препоръчвате ли този модел на кадрова политика в специалните служби? Днес говорим за партньорство между службите на страните от Европейския съюз по важни проблеми като трафик на хора, тероризъм, финансови злоупотреби. Все пак знаем, че една част от тези бивши кадрови служители на ДС при комунизма са завършили в школите на КГБ.

- Във всяка страна има различна ситуация. Аз съм доволен, че в Германия прокарахме последователно това решение. Мисля, че тази дискусия за специалните служби, за реформите и контрола им, както и това което става в България е напълно логично и е в резултат на отварянето на досиетата. Логическа стъпка, напред която следва от решаване на проблеми в миналото. Затова, когато говорим за досиетата на Държавна сигурност трябва да имаме поглед и върху днешния и утрешния ден. Отварянето на досиетата гарантира необратимостта на този процес.